

Herkomst van een mysterieus grafzerkwapen in de kerk van Lopik (nog) niet opgelost!

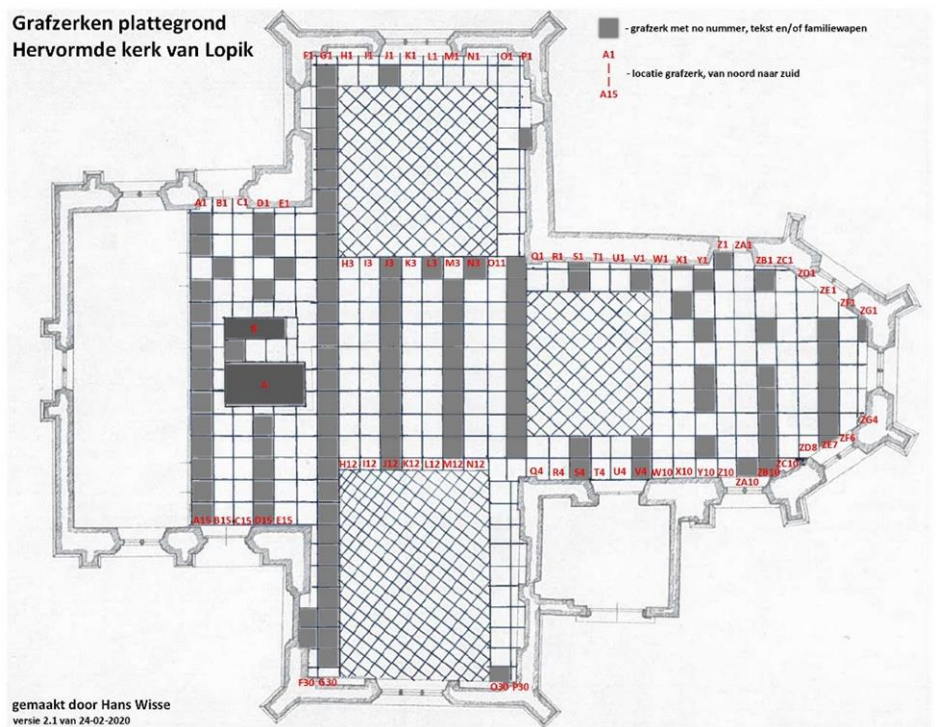
In 2021 zijn we gestart met een onderzoek naar een bijzondere grafzerk in de kerk. Dit is een grafzerk met alleen een wapen daarop afgebeeld. Dit is ook het enige grafzerk in de kerk waar verder geen tekst bij staat vermeld. Hierdoor is het niet zo makkelijk om te achterhalen welke persoon hier nu begraven zou zijn. Toch hebben we een poging gedaan om te achterhalen wie deze persoon nu zou kunnen zijn. Het onderzoek heeft een tijdje stilgelegen, maar we gaan het nu weer oppakken. De reden hiervoor is dat we een groot aantal zerken moeten weghalen om de lekkage van de vloerverwarming op te sporen. Ook deze grafzerk moeten we weghalen. Het is dan een mooie gelegenheid om deze steen een andere plek te geven in de kerk. Een andere reden van verplaatsen is dat deze zerk precies in het gangpad ligt waar veel gelopen wordt. Hierdoor slijt de zerk extra hard. We gaan hem verplaatsen achter in de kerk, in het oude koor.

In dit artikel kunt u alvast lezen wat we tot nu toe gevonden hebben over deze zerk. We gaan nu ook verder kijken of we nog meer te weten kunnen komen over deze zerk. Hopen dat het verdere archief onderzoek ons iets meer kunnen vertellen.

De vraag is, welke persoon hoort nu bij deze grafzerk?

Ligging en beschrijving van het wapen van het grafzerk.

In het begin van het jaar 2020 hebben we de grafzerken in onze kerk in kaart gebracht. Van alle grafzerken met tekst en/of afbeelding zijn detail foto's gemaakt en opgenomen in een kleine database. Alle in kaart gebrachte grafzerken zijn opgenomen op een plattegrond van de kerk. Op afbeelding 1. vindt u de plattegrond met de genummerde grafzerken. De grafzerken met een donkergrijze kleur hebben een eigennummer op de steen, tekst en/of afbeelding. Zo kunt u in één opslag zien waar de bijzondere grafzerken zich bevinden. Witte vlakken geven

Afbeelding 1. Plattegrond van grafzerken in de Hervormde kerk van Lopik.

aan dat er niets op deze grafzerken staat afgebeeld. In het archief van de kerkrentmeesters ligt een afdruk van deze plattegrond op A3 formaat. Het nummer van de grafzerk met het mysterieuze wapen, waarover we het willen hebben, is nummer P11. Op afbeelding 2. vindt u een detailfoto van dit wapen. Het wapen dat is afgebeeld, is naar ons idee een familiewapen.

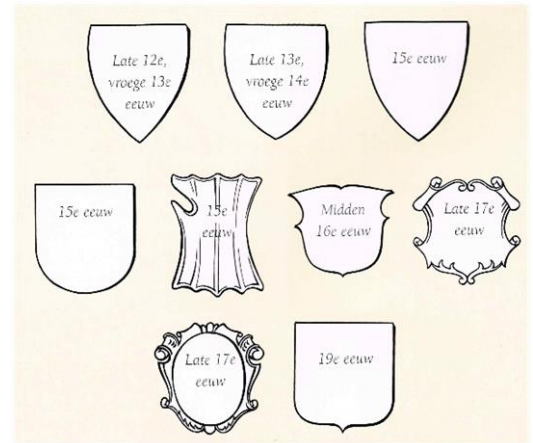
Voor de beschrijving van dit wapen willen we zo veel mogelijk de heraldische beschrijving aanhouden. Met heraldiek bedoelen we de wapenkunde. Dit is ontstaan in de middeleeuwen, toen de ridders op hun wapenuitrusting symbolen gingen schilderen. Dit deden ze om te laten zien wie ze zijn, tijdens het oorlog voeren. Deze symbolische voorstellingen heeft zich verder doorontwikkeld. Later werd dit gebruik vast gelegd en ontstond er een wapenrecht. De heraldiek houdt zich bezig met het ontstaan, ontwikkeling, het gebruik, het recht, de regels en de beschrijving van wapens van personen en families. Traditioneel werd het wapen gedragen op het schild van de ridder. Later zijn daar nog veel meer onderscheidingstekens gebruikt, maar hier beperken we ons alleen tot het wapenschild en haar symbolische afbeeldingen.

We zullen alle details die op het wapen staan afgebeeld, uitgebreid beschrijven en zo goed mogelijk de betekenis of herkomst beschrijven. Voor zover ons bekend.

Afbeelding 2. Detail foto van grafzerk nummer P11.

Het wapenschild heeft dus een ovaal/ronde vorm. Nu is het zo dat de vorm van het schild binnen de heraldiek niet aan regels is gebonden¹. Wel is het wapenschild aan de mode onderhevig geweest. In afbeelding 3. kun je de verschillende vormen zien, met daarbij de periode van ontstaan en gebruik. We kunnen dus ongeveer bepalen uit welke tijd dit wapen is. De ovale vorm werd in de laat 17de eeuw (1650 – 1700) gebruikt. Rietstap schrijft dat gehuwde vrouwen in de 17de eeuw ook het ovale schild gingen gebruiken.² De schildvorm is in de heraldiek door de eeuwen heen dus, qua vorm steeds veranderd. Ongehuwde vrouwen gebruiken meestal de ruitvorm. Het kan dus goed zijn dat het wapen wat afgebeeld is op het grafzerk uit de periode 1650 – 1700 komt en van een vrouw is.

Afbeelding 3. Schildvormen door de eeuwen heen.

Heraldisch³ gezien gaat het hier om een gedeeld wapenschild. Dit komt in de heraldiek heel veel voor. Het kan zijn dat deze persoon een gedeelte van het wapen van de vaderskant, maar ook dat van de moederskant in het wapen draagt. Hij of zij kan dit gecombineerd voeren in zijn eigen wapen. Alleen de oudste zoon kon het wapen volledig van zijn vader overnemen. Zijn er andere kinderen die dat wapen ook willen dragen, dat moet dat wapen gebroken worden. Dat houdt in dat het wapen voorzien moet worden van een breukteken of een andere aanpassing van het wapen. Hij moet dus afwijken van het wapen van zijn vader. We zullen in dit artikel hier niet verder op uitweiden, dat voert te ver af van het onderwerp.

Wat ook mogelijk is, is dat deze vrouw het wapen van haar man met haar eigen wapen heeft gecombineerd, in een gedeeld schild van ovale vorm. Ook dat kwam veel voor in de wapenkunde.

We hadden het al over een breukteken, een teken op het wapen dat aangeeft dat een wapen gebroken is⁴. In de heraldiek worden er verschillende symbolen gebruikt om aan te geven dat het om een gebroken wapen gaat. In ons mysterieuze wapen zie we er één, namelijk een barensteel. Van Rietstap geeft aan dat het van oorsprong om een tournooikraag gaat⁵. Zo is de bovenste balk boven aan het wapenschild een breukteken, dat een barensteel wordt genoemd. De barensteel is afgebeeld met 2 zogenoemde hangers aan beide zijde. Het wapen is dus gebroken, dat wil zeggen dat het om een jongere kind gaat in de familie of om een jongere tak van de familie. Ook kan het gezien worden als een bastaard kind⁶. Wat dit breukteken hier precies aangeeft, weten we niet. Het gaat in ieder geval om een wapen die niet afkomstig is het oudste kind, zo kunnen we dat wel lezen. Het touw rondom het schild en de barensteel wordt in de heraldiek een koord genoemd, met aan de uiteinde een tweede gerafelde knopen. Met een moeilijk woord wordt het ook een cordelière genoemd. Het is bij uitstek een vrouwelijk heraldisch symbool en wordt veelal door weduwen gebruikt.

Eerste onderzoek in de archieven.

Met de bovenstaande gegevens zijn we de archieven ingedoken. We kennen de zogenaamde DTB⁷ boeken van het dorp Lopik. Uit deze registers zijn er 4 archief boeken bekend rondom het begraven van personen in en rondom de kerk van Lopik, namelijk de begraafboeken Nederlands Hervormde

¹ Van Rietstap p. 76-80.

² Rietstap, J.B. p. 78

³ We proberen het wapen volgens de heraldische wijze te beschrijven en gebruiken ook in deze beschrijving heraldische termen. Deze zullen we ook in het kort beschrijven en aangeven wat hun betekenis zou kunnen zijn, met betrekking op het beschreven wapen.

⁴ Breuken zijn tekens die op de wapens van de jongere zoons (of dochters) voorkomen. Alleen de oudste zoon had het recht het volle wapen te voeren, de jongere moesten er veranderingen in aanbrengen. Ze moesten het wapen breken. Van Rietstap, p 308-313.

⁵ Van Rietstap p. 128-129.

⁶ Een buitenechtelijk kind, werd ook wel een onwettig of onecht kind. Is een kind van een vader en moeder dat niet tijdens een wettig huwelijk of binnen een bepaalde periode na de ontbinding daarvan is geboren.

⁷ DTB boeken staat voor Doop, Trouw, Begraaf boeken. Deze registers werden door de kerken bij gehouden. In 1811 werd deze registratie overgenomen door de Burgerlijke Stand. De kerken waren verplicht de boeken aan de overheid te geven.

kerk, 1701 -1724 en 1750 – 1811, Akten van het schoutambt Lopik, Capittel van de dode 1724 – 1750 en het Fonds doop-, trouw- en begraafboeken Cabauw, Jaarsveld, Lopik, Lopikerkapelen Willige Langerak, 1621 – 1811⁸. Van een aantal begraafboeken heeft Harry Bruger uit Nieuwegein, een index gemaakt over de begravingen in en rondom de kerk. Van deze index hebben we dankbaar gebruik gemaakt. We hebben in deze archieven (indexen) gezocht naar vrouwelijke personen die in de kerk begraven zijn. Verder hebben we geprobeerd te kijken naar die vrouwelijke personen die zo dicht mogelijk bij het koor of in het koor begraven zijn. Graven in het koor of vlak bij het koor waren namelijk de duurste graven. Met deze gegevens hebben we de archieven nagezocht, maar niets gevonden. Daarom hebben we de hulp ingeroepen van de Hoge Raad van Adel in Den Haag. Zij zijn toch de experts op het gebied van wapens en hun beschrijving daarvan. Mogelijk kunnen zij ons verder helpen. In het verleden had ik al veel contact met drs. Jos van den Borne⁹, i.v.m. mijn onderzoek van het ontstaan van de verschillende gemeentewapens van de gemeente Lopik.

Hulp van de Hoge Raad van Adel en het verdere onderzoek.

We hebben Van den Borne een mail gestuurd, met de vraag of hij naar het wapen wil kijken en ons kan helpen met het identificeren, van wie mogelijk dit wapen zou kunnen zijn. Hij mailde ons terug met het volgende antwoord:

“Geachte heer Wisse,

Het ovale schild, hangende aan een tak, toont een gedeeld wapen, met heraldisch rechts vermoedelijk een griffioen en heraldisch links een geschaakt wapen met in een schildhoek een lelie en daarboven een schildhoofd beladen met een ster.

Afgaande op de vorm van het schild gaat het om een wapen van een gehuwde vrouw. De deling kan wijzen op een alliantie. Het geschaakt in combinatie met de lelie in de linker schildhelft is terug te voeren op het geslacht (Van) Vyanen. De overige schildfiguren in deze combinatie kan ik niet identificeren zonder uitgebreid onderzoek. Mogelijk gaat het om de grafzerk van een vrouw uit het geslacht Van Vyanen.

Hopelijk biedt dit vermoeden aanknopingspunten voor verder onderzoek.”

Verder vermeld hij er nog bij, dat hij ook gezocht heeft in het boek *“De Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Utrecht door P.C. Bloys van Treslong Prins (Utrecht 1919)”* hierin wordt ook de Ned. Herv. Kerk van Lopik beschreven. Maar hier staat ook geen informatie in over deze grafsteen en het wapen.

Om met het bovenstaande boek te beginnen, dat kennen wij niet. Na wat onderzoek blijkt dat Bloys veel boeken op genealogisch en heraldisch terrein heeft gepubliceerd. Hij heeft vele kerken in Nederland bezocht en heeft veel grafstenen en grafzerken heraldisch beschreven. Van bijna elke provincie heeft hij deze grafzerken in een boek gepubliceerd. We hebben het boek van de provincie Utrecht¹⁰ gevonden en ook gelezen. Hierin wordt inderdaad ook onze kerk beschreven. Hij beschrijft hier maar 11 grafzerken!! Dat moeten er toch echt meer zijn. In onze nieuw aangelegde database van grafzerken in onze kerk, komen we ruim 30 grafzerken tegen die een wapen en/of tekst bevatten. De grafzerk met wapen, die wij in dit artikel onderzoeken, wordt niet beschreven. Bloys schrijft in zijn Voorrede van zijn boek 2 mogelijke oorzaken, waar dat aan zou kunnen liggen. De grafzerken zouden niet zichtbaar zijn doordat er houtenkerkbanken en vloeren overheen liggen en het feit dat de grafzerken in de Fransen tijd zijn omgedraaid. Hij schrijft; *“Helaas ligt er nog heel wat verborgen*

⁸ In het RHC Rijnsteek en Lopikerwaard in Woerden zijn deze archief ondergebracht.

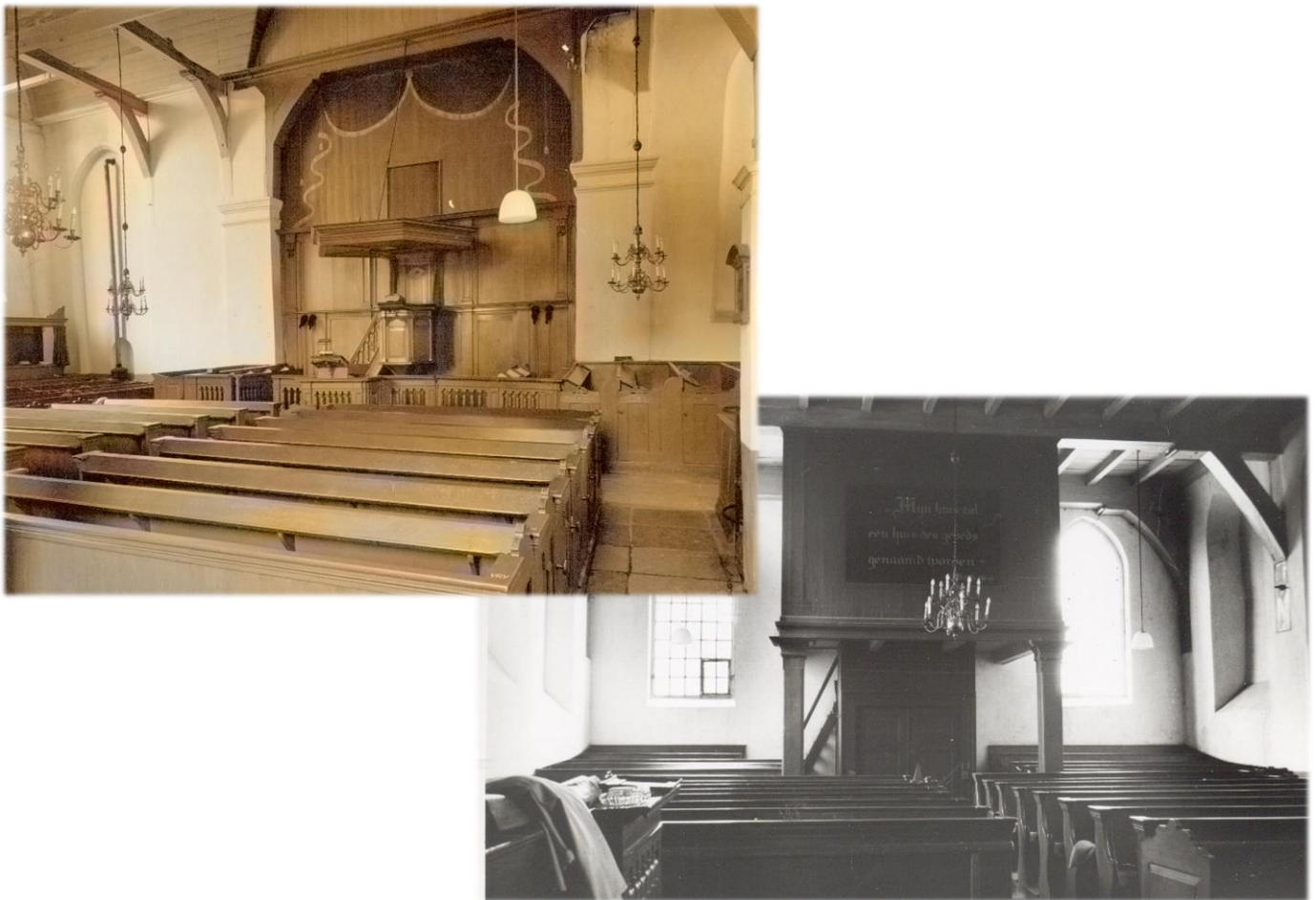
Onder beheers nummer L046, Invnr 195 en 196 begraafboeken Nederlands Hervormde Kerk 1701-1724 en 1750-1811.

Onder beheers nummer L158, Invnr 194 Lijst van begraven personen, 1618-1620, ondergebracht onder beheers nummer L046, Invnr 146. RAU boek 87-groen: Akten van het schoutambt Lopik, Capittel van de doden 1724-1750. Waar dit archief is gebleven is niet bekend. Harry Bruger heeft deze in het Rijks Archief in Utrecht geïndexeerd en gepubliceerd. Of het ligt in het Rijks Archief of in het archief van RHC Rijnstreek en Lopikerwaard.

⁹ Jos van den Borne is heraldisch medewerker advisering. Voor meer informatie kijk op <https://www.hogeraadvanadel.nl/>

¹⁰ Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Utrecht, Mr. P. C. Bloys van Treslong Prins, Uitgeverij A. Oosthoek, Utrecht 1919. Voor de Nederlands Hervormde Kerk van Lopik p.112-113.

onder de plankenvloeren en vaste banken, dit heb ik niet kunnen registreren, maar het is een troost, dat het aldus verborgene goed bewaard wordt, en niet aan afslijting of vernieling onderhevig is. Ik hoop zeer, dat de betrokken kerkbesturen in den vervolge bij verbouwing of vernieuwing van een vloer hiervan kennis zullen geven aan den rijksarchivaris in de provincie, opdat zijnerzijds last gegeven kan worden tot het opteekenen van de grafschriften e.d., die dan voor den dag komen en dat zodoende te eeniger tijd de door mij beschreven verzameling nog eens geheel volledig zal worden.” en *“In dit verband zou ik de aandacht van de betrokken kerk besturen eveneens nog willen vestigen op de omstandigheid, dat in het laatst der 18e eeuw menige zerk is omgekeerd, dat er thans b.v. in den Dom van Utrecht nog zerken aanwezig zijn, van welke met vrij groote zekerheid te zeggen is, dat zij nog steeds met de bewerkte zijde naar onderen liggen.”* Deze oorzaken kunnen goed kloppen, want de kerk zag er in zijn tijd er heel anders uit dan nu. Tijdens de grote restauratie tussen 1963 – 1967 zijn de oude kerkbanken namelijk vervangen door nieuwe en zijn de houtenvloeren onder de kerkbanken niet meer teruggekomen. Op een aantal oude foto’s, die wij in ons archief hebben gevonden, is nog wel te zien dat in onze kerk de kerkbanken ook op houtenvloeren hebben gelegen, zie afbeelding 4. Dit zou dus een verklaring kunnen zijn dat Bloys diverse grafzerken niet heeft gezien.

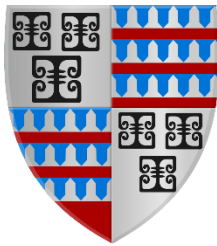
Afbeelding 4. De kerkbanken op een houtenvloer.¹¹

Van den Borne had het in zijn antwoord mail ook over de linkerhelft van het wapen, dat deze terug te voeren is op het geslacht (Van) Vyanen. Vooral door de afgebeelde lelie in de linker schildhoek, kan dit wapen gelinkt worden aan het geslacht (Van) Vyanen.

Het geslacht Van Vyanen, dat klinkt heel dichtbij. De stad Vianen ligt immers aan de andere kant van de rivier de Lek. Maar ik weet dat het wapen van Vianen totaal niet lijkt op die van onze grafzerk. Het wapen van de vroegere heerlijkheid Vianen, is met 3 zwarte zuilen op een achtergrond van zilver, zie

¹¹ 0041_KG_interieur_1960_RHC_L1866 en 0017_Col_KG_preekstoelkerk_1950 uit ons eigen digitaal fotoarchief.

afbeelding 5. Het oude wapen van de gemeente Vianen had dit ook in haar wapen staan¹². Deze drie zuilen komen uit het wapen van het geslacht van Beusichem, heer van Culemborg. Daar had het geslacht van Vianen familiebanden mee. In het wapen van de heerlijkheid van Vianen zien we ook 2 kwartieren met daarin afbeeldingen van het oude gemeentewapen van Jaarsveld. Dat komt door het

Afbeelding 5. Wapen van de heerlijkheid Vianen.

huwelijk van Hendrik I van Vianen in 1320 met Catharina Uten Goye. De familie Uten Goye was in de 12 en 13de eeuw beleend met de heerlijkheid van Jaarsveld. Zij waren ook in het bezit van het burggraafschap Utrecht. Het wapen van de Uten Goye zit dan ook in het wapen van het geslacht Van Vianen. Deze wapens komen qua afbeeldingen niet in de buurt van het wapen dat is afgebeeld op de grafzerk. Maar welk wapen bedoelt Van den Born dan in zijn antwoord mail? We hebben de database van het CBG familiewapens¹³ geraadpleegd. Daar komen we inderdaad het familiewapen tegen van (een) de Vijanen familie. Op afbeelding 6, vind je een afbeelding hiervan.

Afbeelding 6. Familiewapen Van Vijanen.

Als we kijken naar het wapen dat is afgebeeld op de grafzerk, dan komt de rechterhelft hiermee overeen. Aan de hand van deze afbeelding hebben we het wapen van de grafzerk ingekleurd om een wat beter beeld te krijgen van het wapen. De rechterhelft hebben we naar eigen inzicht ingekleurd om een wat beter afbeelding te krijgen. Het zou goed kunnen dat dit afwijkende kleuren heeft dat het in werkelijkheid zou moeten zijn.

Op afbeelding 7, vind u het ingekleurde wapen van het grafzerk. Het wapen van Vijanen (ook geschreven als Vyanen) wordt beschreven in het boek *“Reinier van Heemskerck, Waapen boeck van adellijke en aanzienlijke famiellien in de 17*

provincien van de Nederlanden”.

In dit boek wordt het wapen als volgt omschreven; *“Geschaakt in zeven rijen van zes vakken van rood en goud en in een blauwe schildhoek een gouden lelie”*. Deze beschrijving komt ook exact overeen met onze grafzerk. Er staan echter geen namen bij van personen die dit wapen hebben gevoerd. We hebben Van den Borne van de Hoge Raad van Adel het ingekleurde wapen gemaald, met de vraag waar we dit boek kunnen vinden, omdat we graag willen weten welke personen dit wapen hebben gebruikt. Van dit boek is er maar 1 exemplaar en die is te vinden in het archief van het CBG in Den Haag¹⁴. Van den Born gaf aan om contact op te nemen met Guus van Breugel, heraldicus of Jean Niewenhuijse, collectiebeheerder van het CBG, omdat deze in bruikleen zijn overgedragen aan de Koninklijke Bibliotheek (KB) in Den Haag voor conservering en digitalisering en hierdoor niet toegankelijk zijn ter inzagen¹⁵.

Afbeelding 7. Ingekleurde wapen symbolen van grafzerk.

¹² De gemeente Vianen bestaat niet meer, deze is samen met Leerdam en Zederik gefuseerd tot de gemeente Vijfherenlanden en hebben een ander wapen verleent gekregen op 3 april 2020 per Koninklijk Besluit.

¹³ Zie <https://cbgfamiliewapens.nl/>.

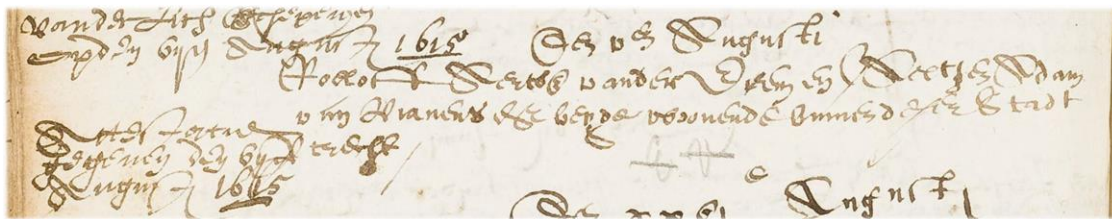
¹⁴ Waapen boeck van adellijke en aanzienlijke famiellien in de 17 provincien van de Nederlanden, samengesteld door Reinier van Heemskerck. Jaar van uitgifte: s.d. (dat betekent in het Latijn Sine die, dat betekent letterlijk: zonder dag), 's-Gravenhage Registratiecode: BH NL000262, Signatuur: GHS 50E02 H. Archief van het CBG in Den Haag.

¹⁵ Zie bericht CGB-Centrum voor familiegeschiedenis, Wapenboeken naar Koninklijke Bibliotheek, van 30 juni 2020.

Hulp van het CBG in Den Haag en het verdere onderzoek.

We hebben contact gehad met van Breugel en Niewenhuijse en de vraag gesteld of er al scans zijn gemaakt van dit boek en dan met name de pagina met het wapen van Vijanen. Dat is nog niet het geval, het is nog de vraag wanneer deze scans beschikbaar zijn voor ons onderzoek.

We komen weer niet verder. In de begraafboeken van Lopik vinden we geen aanwijzingen. Dan moeten we verder kijken naar bijvoorbeeld hoog geplaatsten personen die hier hebben gewoond en/of een functie hebben bekleed. We hebben in het verleden schout Kreveld en van Rietveld al eens onderzocht. De van Rietvelds hebben een wapen gevoerd¹⁶. Dus mogelijk hebben we daar meer kans. Er is ons geen lijst bekend van schout namen in de ambachtsheerlijkheid van Lopik. Wel vinden we in het Open Monumenten boekje uit 2017 van het dorp Lopik, een beschrijving van Pasmaan over de inwoners van de villa Nootensoord¹⁷. Hierin komen een aantal schouten langs die hier hebben gewoond. Deze villa kan dan ook aangemerkt worden als schoutenwoning van Lopik. Deze schoutwoning staat er nog steeds, namelijk het grote witte huis met gebroken kap tegenover de kerk. Als eerste hebben we schout Roelof van der Eem onderzocht en we hadden gelijk beet. In het Utrechts Archief vinden we namelijk in het DTB boek van 05-08-1615, een trouwinschrijving van Roeloff Aertszn van der Eem met Aeltgen (of Aeltje) Adam van Vianensdochter¹⁸.

Afbeelding 8. Trouwbewijs van Roeloff Aertsz. van der Eem met Aeltgen Adamsdr. van Vianen.

Deze Aeltje (of Aeltgen) is de dochter van Adam Willemsz van Vianen¹⁹. Deze man was een vooraanstaande, Nederlandse zilversmid uit de vroege Gouden eeuw. Hij komt uit een familie van zilversmeden. Zijn jongere broer Paul was ook zilversmid, maar werkzaam aan het hof van Keizer Rudolf II in Praag. Een van zijn zoons, Christiaan was eveneens zilversmid. Adam is twee keer getrouwd geweest. Aeltgen was een dochter uit het eerste huwelijk van haar vader Adam met Aeltgen Aertsdr Verhorst in oktober van 1593, maar wel in de Rooms Katholieke kerk. De vader van Adam was Willem Eerstensz. van Vianen.

Doordat deze Adam als zilversmid erg bekend c.q. beroemd was, zijn er veel artikelen over zijn werk, maar ook over hem zelf en zijn familie geschreven. Met name G. Brinkhuis heeft in het jaarboek van Oud Utrecht een artikel over Adam en zijn familie geschreven.²⁰ Maar ook J. Heniger heeft in 1988 in het historisch tijdschrift voor het land van Vianen een artikel geschreven over deze Adam van Vianen.²¹ Uit deze artikelen hebben we de nodige informatie gehaald.

Afbeelding 9. Portret van Adam van Vianen. Gemaakt door zijn zoon Christiaan van Vianen.

¹⁶ Artikel, Weet waar je loopt, deel III. Een uitstapje naar Benschop en Jaarveld van Hans Wisse, uit 31-03-2020. Op de website www.hervormdlopij.nl

¹⁷ Open Monumenten boekje, Lopik Hart van de Lopikerwaard, jaargang 2017, Villa "Nootensoord" in het dorp Lopik door Roelof Pasmaan.

¹⁸ Toegangsnummer 711 Burgerlijke stand gemeente Utrecht en van de voormalige gemeente Zuilen: retroacta doop- trouw- en begraafregisters Inventarisnummer 85, p. 153.

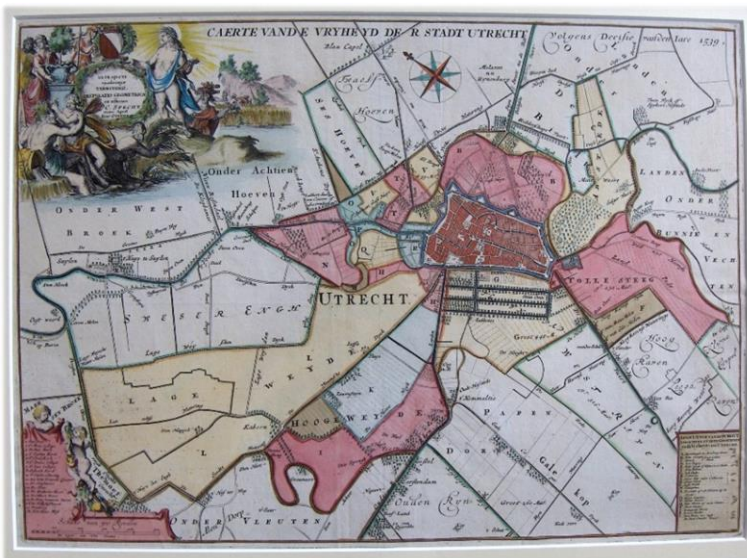
¹⁹ Geboren in Utrecht in 1568, overleden in 1627 ook in Utrecht.

²⁰ Het Utrechtse zilversmedengeslacht van Vianen, van G. Brinkhuis. Jaarboek Oud Utrecht 1974. p. 198-214.

²¹ De edelsmeden Van Vianen uit Vianen van J. Heniger, uit In het land van Brederode, historisch tijdschrift voor het land van Vianen, 13de jaargang nr. 1 jaargang 1988, p. 6-13.

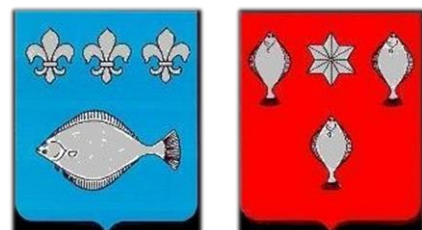
Aeltgen is dus getrouwd met Roeloff van der Eem, schout van Lopik. We hebben verder onderzoek gedaan naar deze Roeloff. We komen deze naam niet veel tegen in de archieven. Toch hebben we contact gehad met Peter van der Eem. Hij houdt zich vanaf 2003 bezig met het genealogisch onderzoek naar de stamboom van het Hollandse geslacht van der Eem²². Hij geeft aan dat deze Roeloff in Maurik is geboren, maar ik heb daar zo mijn twijfels over. Zijn patroniem²³ geeft aan dat zijn vader Aerts heet en Roeloff was zijn oudste zoon²⁴. Roeloff had 2 broers en 2 zusters. Zijn vader heet volledig Aert Aertsz Vereen (alias van der Eem) en is in 1534 geboren²⁵ en getrouwd met Heyltgen Willems. In 1592 was hij weerdt in 't Witte Peert in Utrecht op de Peerdemerckt, maar in 1591 ook scholt van in 't tollensteech. Een scholt heeft in het oud Nederlands de betekenis van een bestuursambtenaar, wij kennen het ook als een oud Nederlands woord als schout. Hij was dus schout in 't tollensteech. Dat is een gebied buiten de stadsvrijheid van Utrecht²⁶. Wij kennen het nu als de wijk Tolsteeg in de grote wijk Zuid-Utrecht. Tolsteeg was één van de ongeveer 15 buitengerechten van de stad Utrecht. Op het gerecht Tollensteech of Tolsteeg stonden 2 toegangspoorten met een brug. Het was de zuidelijkste stadpoort van Utrecht, naast de 3 andere toegangspoorten. Dit gerecht had voordat de stad Utrecht in 1122 van keizer Hendrik V stadsrechten kreeg, een eigen bestuur, gelijk als een plattelands gerecht. In het gerecht Tolsteeg was de lage en dagelijkse rechtsmacht in

handen van de bisschop van Utrecht. Hij benoemde een schout. Familierelaties speelde een belangrijke rol. Volgens Vervaart kwam dat zeker in de vijftiende eeuw veel voor. Met name bij dit punt, denk ik dat Roelof van der Eem in Utrecht is geboren, zijn vader heeft daar, door familie relaties aan te gaan, zich weten op te werken tot schout van Tolsteeg²⁷. Onze schout Roeloff komt dus uit een schouten familie, dat mogen we wel zeggen. Hij zal wel door zijn vader en de nodige contacten in de stad Utrecht, geholpen zijn om schout te worden in het gerecht van Lopik. De opa van Roeloff was Aert (de oude) van der Eem, zijn vader was

Afbeelding 10. De stad Utrecht, met zijn buitengerechten, waaronder gerecht Tolsteeg.

Dirck Vereem (alias van der Eem). In de contacten die we met Peter van der Eem hadden, is het wapen wat we in dit artikel aan het onderzoeken ook besproken. Binnen de familie van der Eem zijn twee wapenschilden bekend. In afbeelding 11 vinden u deze wapenschilden afgebeeld. Ze lijken helemaal niet op het wapen die staat afgebeeld op de grafzerk. Geen enkele symbool komt terug op dat van het grafwapen. Dus ook met deze Roeloff van der Eem weten we dus ook niet zeker of deze grafzerk van zijn vrouw is geweest.

Afbeelding 11. Familie wapens van Van der Eem.

²² Peter van der Eem houdt een website bij van zijn genealogisch onderzoek, zie <http://www.vandereem.org/blankalgemeenstart.html>.

²³ Een patroniem wordt ook wel een vadersnaam naam genoemd. Dit is niet officieel, maar geeft wel aan hoe de vader van de naamdrager heet.

²⁴ Het Utrechts Archief, Notariële archieven in de stad Utrecht 1560-1905, archief 34-4, inventarisnummer U003a009, 03-04-1592, J. VAN HERWAERDEN, aktenummer 63.

²⁵ Het Utrechts Archief, Notariële archieven in de stad Utrecht, archief 34-4, inventarisnummer U003a008, aktenummer 182. Datering 02-09-1591.

²⁶ Stadsvrijheid was vanaf de middeleeuwen het buitengebied bij een stad dat juridisch tot die stad behoorde en waar het stadsrecht gold.

²⁷ Artikel, Tolsteeg tussen stad en platteland: een buitengerecht van de stad Utrecht in het Kromme Rijngebied. Vervaart, Otto (1989) Tussen Rijn en Lek : tijdschrift voor de geschiedenis van het gebied tussen Kromme Rijn en Lek, jg. 23 (1989), nr. 2, p. 9-32.

Voorzichtige conclusie.

De grafzerk zou van Aeltgen (of Aeltje) Adam van Vianensdochter geweest kunnen zijn. Zij was de vrouw van de schout van Lopik, Roeloff Aertszn van der Eem.

Om meer duidelijkheid te krijgen, zal er meer onderzoek gedaan moeten worden en hopen dat de archieven meer kunnen vertellen over deze grafzerk.

Bronvermelding:

- Rieveld. J.B. (1943), "Handboek der Wapenkunde", Derde geheel omgewerkte en herziene uitgaaf, Leiden: E. J. Brill.
- Slater, Stephen (2003), "Heraldiek De geschiedenis en de hedendaagse toepassingen van de wapenkunde". Utrecht: Veltman uitgevers.
- Open Monumenten Dag boek uit 2017. Lopik, Hart van de Lopikerwaard. Met als thema Boeren, burgers en buitenlui.
- Adam van Vianen, Zilversmid te Utrecht: Omstreeks 1565 – 1627, door Jkvr. dr. C. H. de Jonge. In Oud Holland Journal for Art of the Low Countries. Uitgeverij: Brill Volume 54 (1937) nr.3 p 100-114.
- De edelsmeden Van Vianen uit Vianen van J. Heniger, uit In het land van Brederode, historisch tijdschrift voor het land van Vianen, 13de jaargang nr. 1 jaargang 1988, p. 6-13.
- Het Utrechtse zilversmedengeslacht van Vianen, van G. Brinkhuis. Jaarboek Oud Utrecht 1974 p. 198-214.

Bijlage 1. Genealogische stamboom van Adam Willemszn. van Vianen.